

Spis treści

Wstęp	15
Rozdział 1. Rola rachunkowości finansowej w przygotowaniu sprawozdań finansowych	19
Wprowadzenie	19
1.1. Rachunkowość jako język biznesu	19
1.2. Wpływ globalizacji gospodarki światowej na harmonizację rachunkowości finansowej	20
1.3. Przedmiot i zakres podmiotowy rachunkowości finansowej w Polsce w świetle prawa bilansowego	31
1.4. Zakres przedmiotowy rachunkowości finansowej w Polsce w świetle prawa bilansowego	32
1.4.1. Polityka rachunkowości	33
1.4.2. Księgi rachunkowe, inwentaryzacja oraz ochrona danych i ich zbiorów	35
1.5. Sporządzanie i rewizja sprawozdania finansowego	38
1.5.1. Tryb sporządzania sprawozdania finansowego	38
1.5.2. Znaczenie rewizji finansowej dla zapewnienia wiarygodności sprawozdań finansowych	44
Literatura	50
Rozdział 2. Sprawozdanie finansowe jako źródło informacji	52
Wprowadzenie	52
2.1. Użytkownicy sprawozdań finansowych i ich potrzeby informacyjne	52
2.2. Podstawowe założenia koncepcyjne i cechy jakościowe sprawozdań finansowych	55
2.2.1. Założenia podstawowe	56
2.2.1.1. Kontynuacja działalności [MSSF, 2007, s. 52]	57
2.2.1.2. Ujęcie memoriałowe w rachunkowości [MSSF, 2007, s. 52]	58

2.2.2. Cechy jakościowe sprawozdań finansowych	58
2.2.2.1. Istotność (przydatność)	59
2.2.2.2. Wierność odzwierciedlenia rzeczywistości	59
2.2.2.3. Wspomagające (dodatkowe) cechy jakościowe	59
2.3. Struktura i treść sprawozdania finansowego	61
2.4. Bilans	62
2.4.1. Aktywa	64
2.4.1.1. Kryteria warunkujące prezentację zasobów majątkowych w bilansie	64
2.4.1.2. Struktura aktywów	66
2.4.2. Pasywa	68
2.5. Rachunek zysków i strat	71
2.5.1. Przychody i zyski	71
2.5.2. Koszty i straty	72
2.5.3. Wynik finansowy	73
2.6. Zestawienie zmian w kapitale własnym	75
2.7. Rachunek przepływów pieniężnych	76
2.8. Informacja dodatkowa	77
Literatura	78

Rozdział 3. Rzeczowe aktywa trwałe. Wartości niematerialne i prawne

Wprowadzenie	79
3.1. Podstawowe pojęcia	79
3.2. Ujmowanie rzeczowych aktywów trwałych i wartości niematerialnych i prawnych w księgach rachunkowych	82
3.3. Wycena rzeczowych aktywów trwałych i wartości niematerialnych i prawnych	84
3.3.1. Wycena wartości początkowej środków trwałych w budowie – zagadnienia podstawowe	85
3.3.2. Uwzględnienie w wycenie początkowej kosztów finansowania zewnętrznego – zagadnienia szczegółowe	91
3.3.3. Wycena początkowa środków trwałych nabytych w wyniku wymiany	93
3.3.4. Wycena prawa wieczystego użytkowania gruntu	95
3.3.5. Wycena wartości firmy	96
3.3.6. Ulepszenie środków trwałych	98
3.3.7. Wycena następująca po początkowym ujęciu – aktualizacja wyceny (przeszacowanie) środków trwałych	99
3.3.8. Amortyzacja składników aktywów trwałych	101
3.3.9. Utrata wartości	105
3.3.10. Ujęcie w rachunkowości transakcji sprzedaży środków trwałych i wartości niematerialnych i prawnych	114
3.4. Prezentacja rzeczowych aktywów trwałych i wartości niematerialnych i prawnych w sprawozdaniu finansowym	115
Literatura	122

Rozdział 4. Zapasy i czynne rozliczenia międzyokresowe kosztów	123
Wprowadzenie	123
4.1. Podstawowe pojęcia	124
4.2. Ujmowanie zapasów i czynnych rozliczeń międzyokresowych kosztów w księgach rachunkowych	125
4.2.1. Ujęcie materiałów w księgach rachunkowych	125
4.2.2. Ujęcie towarów w księgach rachunkowych	133
4.2.3. Ujęcie produktów gotowych, półproduktów i produkcji w toku	137
4.2.4. Ujęcie czynnych rozliczeń międzyokresowych kosztów	151
4.3. Wycena zapasów i czynnych rozliczeń międzyokresowych kosztów	155
4.3.1. Metody ustalania wartości rozchodu zapasów oraz wyceny ich stanu końcowego	155
4.3.2. Aktualizacja wyceny zapasów	164
4.4. Prezentacja i ujawnianie zapasów i czynnych rozliczeń międzyokresowych kosztów w sprawozdaniu finansowym	169
4.4.1. Prezentacja i ujawnianie zapasów w bilansie i informacji dodatkowej	169
4.4.2. Prezentacja i ujawnianie czynnych rozliczeń międzyokresowych kosztów w bilansie i informacji dodatkowej	170
Literatura	172
 Rozdział 5. Należności	173
Wprowadzenie	173
5.1. Podstawowe pojęcia	173
5.2. Ujmowanie i wycena należności	176
5.3. Aktualizacja wartości należności	180
5.3.1. Należności podlegające aktualizacji	181
5.3.2. Szacowanie wielkości odpisu aktualizującego wartość należności	183
5.4. Spisanie należności	187
5.5. Odzyskanie spisanej należności	190
5.6. Rozwiązanie niewykorzystanej części odpisu aktualizującego wartość należności	191
5.7. Odpisy jako instrument polityki rachunkowości	192
5.8. Prezentacja należności w sprawozdaniu finansowym	194
Literatura	195
 Rozdział 6. Inwestycje krótkoterminowe i długoterminowe	196
Wprowadzenie	196
6.1. Podstawowe pojęcia	197
6.1.1. Inwestycje	197
6.1.2. Instrumenty finansowe	197

6.2. Ujmowanie i wycena inwestycji w nieruchomości i wartości niematerialne i prawne	202
6.2.1. Ujmowanie inwestycji w nieruchomości i wartości niematerialne i prawne	202
6.2.2. Wycena inwestycji w nieruchomości i wartości niematerialne i prawne według metody ceny nabycia	205
6.2.3. Wycena inwestycji w nieruchomości i wartości niematerialne i prawne według metody wartości godziwej	205
6.3. Ogólne zasady ujmowania i wyceny aktywów finansowych (z wyjątkiem aktywów finansowych stanowiących instrumenty zabezpieczające lub zabezpieczane)	207
6.3.1. Ujmowanie aktywów finansowych	207
6.3.2. Aktywa finansowe przeznaczone do obrotu	210
6.3.3. Aktywa finansowe utrzymywane do terminu wymagalności	211
6.3.4. Aktywa finansowe stanowiące udzielone pożyczki oraz należności własne, nieprzeznaczone do sprzedaży	216
6.3.5. Aktywa finansowe dostępne do sprzedaży	217
6.4. Udziały i akcje stanowiące aktywa finansowe – ujęcie i wycena w rachunkowości	218
6.4.1. Wycena akcji przeznaczonych do obrotu	222
6.4.2. Wycena akcji dostępnych do sprzedaży	225
6.4.3. Wycena udziałów (akcji), których wartości godziwej nie można oszacować w sposób wiarygodny	229
6.4.4. Wycena udziałów (akcji) w jednostkach podporządkowanych	229
6.4.5. Przekwalifikowania	230
6.5. Dłużne papiery wartościowe stanowiące aktywa finansowe – ujęcie i wycena w rachunkowości	231
6.5.1. Wycena dłużnych papierów wartościowych przeznaczonych do obrotu	235
6.5.2. Wycena dłużnych papierów wartościowych dostępnych do sprzedaży	238
6.5.3. Wycena dłużnych papierów wartościowych utrzymywanych do terminu wymagalności oraz dłużnych papierów wartościowych, stanowiących wierzytelności własne, nieprzeznaczone do sprzedaży	245
6.6. Wierzytelności z tytułu pożyczek stanowiących aktywa finansowe – ujęcie i wycena w rachunkowości	246
6.7. Prezentacja inwestycji długoterminowych i krótkoterminowych w sprawozdaniu finansowym	248
6.7.1. Ujawnianie i prezentacja informacji na temat inwestycji w nieruchomości i wartości niematerialne i prawne	248
6.7.2. Ujawnianie i prezentacja informacji na temat aktywów finansowych	248
Literatura	253

Rozdział 7. Instrumenty pochodne i działania zabezpieczające	256
Wprowadzenie	256
7.1. Podstawowe pojęcia	256
7.2. Zasady ujmowania i wyceny instrumentów pochodnych niestanowiących instrumentów zabezpieczających	263
7.3. Kontrakty <i>forward</i> na waluty obce	264
7.4. Kontrakty <i>futures</i>	268
7.4.1. Kontrakt <i>futures</i> na USD	272
7.5. Zasady ujmowania i wyceny wbudowanych instrumentów pochodnych	278
7.6. Działania zabezpieczające i ich odzwierciedlenie w rachunkowości	285
7.6.1. Instrument zabezpieczający	286
7.6.2. Pozycja zabezpieczana	288
7.6.3. Rodzaje zabezpieczeń	289
7.7. Prezentacja informacji na temat instrumentów finansowych i działań zabezpieczających w sprawozdaniu finansowym	296
Literatura	299
 Rozdział 8. Zobowiązania i rezerwy na zobowiązania	 301
Wprowadzenie	301
8.1. Podstawowe pojęcia	301
8.2. Kryteria warunkujące ujęcie zobowiązań i rezerw w sprawozdaniu finansowym	304
8.3. Ujmowanie określonych co do kwoty i terminu wymagalności zobowiązań długoterminowych i krótkoterminowych	305
8.3.1. Ujmowanie i wyłączenie ujmowania zobowiązań finansowych	307
8.3.2. Złożone instrumenty finansowe	310
8.3.3. Zobowiązania z tytułu dostaw i usług	315
8.3.4. Zobowiązania wekslowe	317
8.3.5. Zobowiązania z tytułu wynagrodzeń	318
8.3.6. Zobowiązania z tytułu ubezpieczeń społecznych, zdrowotnego, Funduszu Pracy i FGŚP	321
8.3.7. Zobowiązania z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych	322
8.3.8. Zobowiązania z tytułu podatku dochodowego od osób prawnych	323
8.3.9. Zobowiązania z tytułu podatku VAT	324
8.3.10. Fundusze specjalne	324
8.4. Ujmowanie rezerw	326
8.4.1. Rezerwa na świadczenia emerytalne i podobne	327
8.4.2. Pozostałe rezerwy	336
8.5. Ujmowanie rozliczeń międzyokresowych	342
8.5.1. Ujemna wartość firmy	343
8.5.2. Rozliczenia międzyokresowe przychodów	344
8.5.3. Bierne rozliczenia międzyokresowe kosztów (RMB)	345
8.5.4. Międzynarodowe standardy rachunkowości a ujęcie rezerw i biernych rozliczeń międzyokresowych kosztów	345

8.6. Wycena zobowiązań i rezerw	347
8.6.1. Wycena zobowiązań	347
8.6.2. Wycena rezerw	352
8.6.3. Wycena zobowiązań w walutach obcych	354
8.7. Prezentacja zobowiązań i rezerw w sprawozdaniu finansowym	355
Literatura	360

Rozdział 9. Kapitał (fundusz) własny. Zestawienie zmian w kapitale (funduszu) własnym	362
Wprowadzenie	362
9.1. Podstawowe pojęcia	362
9.2. Kapitały (fundusze) podstawowe w różnych jednostkach	363
9.2.1. Spółka akcyjna	365
9.2.2. Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością	369
9.2.3. Spółki osobowe	372
9.2.4. Spółdzielnia	375
9.2.5. Przedsiębiorstwo państwowe	376
9.3. Ujmowanie kapitałów (funduszy) własnych w sprawozdaniu finansowym	376
9.4. Wycena kapitałów (funduszy) własnych	379
9.5. Zestawienie zmian w kapitale (funduszu) własnym	381
9.5.1. Kapitał podstawowy	382
9.5.2. Należne wpłaty na kapitał podstawowy	389
9.5.3. Udziały (akcje) własne	390
9.5.4. Kapitał zapasowy	391
9.5.5. Kapitał z aktualizacji wyceny	393
9.5.6. Pozostałe kapitały rezerwowe	396
9.5.7. Zysk (strata) z lat ubiegłych	397
9.5.8. Wynik netto	398
9.5.9. Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej a zestawienie zmian w kapitale własnym	399
9.6. Prezentacja kapitałów (funduszy) własnych w sprawozdaniu finansowym	401
Literatura	406

Rozdział 10. Rachunek zysków i strat	407
Wprowadzenie	407
10.1. Podstawowe pojęcia	407
10.2. Uznawanie przychodów i kosztów w sprawozdaniu finansowym	410
10.2.1. Kryteria i moment uznania przychodów	410
10.2.2. Kryteria uznawania kosztów współmiernych do przychodów	429
10.3. Uznawanie przychodów i kosztów z kontraktów długoterminowych	436
10.3.1. Przychody z wykonania kontraktu długoterminowego	438
10.3.2. Koszty kontraktu długoterminowego	438
10.3.3. Ustalanie stopnia zaawansowania umowy	440

10.3.4. Ustalenie przychodów metodą inną niż kosztową	443
10.3.5. Koszty poniesione przed zawarciem umowy	444
10.3.6. Ewidencja kontraktów długoterminowych	445
10.3.7. Prezentacja kontraktów długoterminowych w sprawozdaniu finansowym wykonawcy	446
10.3.8. Strata na kontrakcie	451
10.3.9. Brak wiarygodnych szacunków stopnia zaawansowania kontraktu	455
10.4. Przychody z produktów przeznaczonych do wielokrotnej sprzedaży	460
10.5. Prezentacja przychodów i kosztów w przypadku działalności zaniechanej	461
10.6. Ujęcie i prezentacja pozycji rachunku zysków i strat	467
10.6.1. Wynik ze sprzedaży w wariantcie kalkulacyjnym i porównawczym	471
10.6.2. Metody ewidencji kosztów podstawowej działalności operacyjnej	481
10.6.3. Pozostałe przychody i koszty operacyjne	498
10.6.4. Przychody i koszty finansowe	506
10.6.5. Zyski i straty nadzwyczajne	509
10.6.6. Rachunek zysków i strat jako część całościowego dochodu (MSR/MSSF)	510
10.6.7. Rachunek zysków i strat jako część sprawozdania finansowego	512
Literatura	516

Rozdział 11. Rachunek przepływów pieniężnych 518

Wprowadzenie	518
11.1. Podstawowe pojęcia	519
11.2. Metody sporządzania rachunku przepływów pieniężnych	522
11.3. Sporządzanie rachunku przepływów pieniężnych	524
11.4. Rachunek przepływów pieniężnych jako część sprawozdania finansowego	536
11.5. Kierunki zmian w rachunku przepływów pieniężnych w świetle zmienionego standardu MSR 1	541
Literatura	542

Rozdział 12. Leasing 543

Wprowadzenie	543
12.1. Ujmowanie umów leasingowych z punktu widzenia sprawowania kontroli nad przedmiotem leasingu	544
12.2. Wycena umów leasingowych – wprowadzenie	547
12.3. Wycena i ewidencja umów leasingu finansowego	548
12.3.1. Leasing finansowy u leasingodawcy	548
12.3.2. Leasing finansowy u leasingobiorcy	556
12.3.3. Leasing finansowy – wartość końcowa	560
12.3.4. Ujęcie dodatkowych kosztów związanych z leasingiem finansowym	566
12.4. Wycena i ewidencja umów leasingu operacyjnego	568
12.4.1. Leasing operacyjny u leasingodawcy	568
12.4.2. Leasing operacyjny u leasingobiorcy	571
12.4.3. Oferty promocyjne w leasingu operacyjnym	572

12.5. Leasing zwrotny	574
12.6. Prezentacja leasingu w sprawozdaniu finansowym	576
12.7. Kierunki zmian w rachunkowości leasingu w świetle projektu nowego standardu rachunkowości – Leasing	577
Literatura	577

Rozdział 13. Zdarzenia warunkowe, zdarzenia po dniu bilansowym, błędy, zmiany zasad (polityki) rachunkowości, zmiany szacunków	578
Wprowadzenie	578
13.1. Aktywa warunkowe	578
13.2. Zobowiązania warunkowe	579
13.3. Zobowiązania warunkowe a zobowiązania wykazywane w bilansie	582
13.4. Zdarzenia po dniu bilansowym	583
13.4.1. Ujęcie zdarzeń po dniu bilansowym w sprawozdaniu finansowym	584
13.4.2. Ramy czasowe zdarzeń po dniu bilansowym	588
13.5. Błędy	591
13.6. Zmiana zasad (polityki) rachunkowości	594
13.7. Zmiany szacunków	597
13.8. Prezentacja informacji o zdarzeniach warunkowych, zdarzeniach po dniu bilansowym oraz błędach w sprawozdaniu finansowym	599
Literatura	601

Rozdział 14. Podatek dochodowy w rachunkowości	602
Wprowadzenie	602
14.1. Opodatkowanie podatkiem dochodowym osób prawnych	603
14.2. Bieżący a odroczony podatek dochodowy. Różnice przejściowe	607
14.2.1. Wartość podatkowa aktywów, z których korzyści będą opodatkowane	608
14.2.2. Wartość podatkowa aktywów, z których korzyści nie będą opodatkowane	611
14.2.3. Wartość podatkowa aktywów o charakterze mieszanym	614
14.2.4. Wartość podatkowa pasywów	616
14.2.5. Wartość podatkowa pozycji nieuwjętych w aktywach i zobowiązaniach	622
14.3. Ujmowanie rezerw i aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego	623
14.4. Wycena aktywów i rezerw z tytułu odroczonego podatku dochodowego	628
14.4.1. Wpływ stawek podatkowych na wysokość aktywów i rezerw z tytułu odroczonego podatku dochodowego	628
14.4.2. Wpływ sposobu wykorzystania aktywów lub rozliczenia zobowiązań na wysokość aktywów i rezerw z tytułu odroczonego podatku dochodowego	631
14.4.3. Utrata wartości aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego	633

14.5. Ujmowanie kosztu lub przychodu z tytułu podatku dochodowego	633
14.6. Pozycje bezpośrednio zwiększające lub zmniejszające kapitał własny	635
14.7. Prezentacja informacji na temat aktywów i rezerw z tytułu odroczonego podatku dochodowego w sprawozdaniu finansowym	636
14.8. Podatek dochodowy – różnice pomiędzy regulacjami krajowymi a MSSF	637
14.9. Aktywa i rezerwy z tytułu odroczonego podatku dochodowego w sprawozdaniu finansowym MIKMAR SA	638
Literatura	644

Rozdział 15. Połączenia spółek. Wycena udziałów i akcji metodą praw własności	645
Wprowadzenie	645
15.1. Połączenia prawne spółek kapitałowych i ich rozliczenie w rachunkowości	646
15.1.1. Prawne aspekty połączeń spółek kapitałowych	646
15.1.2. Metody rozliczenia połączeń spółek kapitałowych	648
15.1.3. Jak zidentyfikować przejmującego?	656
15.1.4. Ustalenie wartości godziwej aktywów i zobowiązań jednostki przejętej	660
15.1.5. Kiedy do rozliczenia połączenia można stosować metodę łączenia udziałów?	662
15.1.6. Połączenie wewnątrz grupy kapitałowej	665
15.2. Wycena udziałów (akcji) w jednostkach podporządkowanych przy użyciu metody praw własności	665
15.2.1. Jednostki podporządkowane – definicja	666
15.2.2. Metoda praw własności	668
15.3. Ujawnianie informacji na temat połączeń i udziałów (akcji) w jednostkach powiązanych	680
Literatura	681

Rozdział 16. Sprawozdanie finansowe i jego analiza	683
16.1. Sprawozdanie zarządu z działalności MIKMAR spółki akcyjnej w 20X2 roku	683
16.2. Sprawozdanie finansowe spółki MIKMAR SA za rok 20X2	690
16.2.1. Wprowadzenie do sprawozdania finansowego	690
16.2.2. Bilans (tys. zł)	693
16.2.3. Rachunek zysków i strat (tys. zł)	697
16.2.4. Zestawienie zmian w kapitale własnym (tys. zł)	699
16.2.5. Rachunek przepływów pieniężnych (tys. zł)	702
16.2.6. Dodatkowe informacje i objaśnienia	704
16.3. Analiza sprawozdania finansowego	733
16.3.1. Wstępna analiza sprawozdania finansowego	734
16.3.2. Analiza struktury finansowania	749

16.3.3. Płynność finansowa	753
16.3.4. Analiza działalności operacyjnej jednostki	757
16.3.5. Analiza rentowności przedsiębiorstwa	770
16.3.6. Analiza przepływów pieniężnych	776
Literatura	779
Podstawowe terminy	780
Indeks	801